

Nr 76

Av fru Sandström, om översyn av Statens skogsindustriers ekonomiska ställning, m. m.

I bilaga 32 till årets statsverksproposition, Kapitalbudgeten, hemställes om riksdagens medgivande att för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 20 milj. kronor såsom lån till AB Statens skogsindustrier. I bilaga 12 till samma proposition lämnas under tionde huvudtiteln en närmare redogörelse för bakgrunden till ovan nämnda hemställan.

Riksdagen fattade i fjol beslut om en ökning av aktiekapitalet till Statens skogsindustrier med 21 milj. kronor. Beslutet innefattade även en lånegaranti till bolaget med 60 milj. kronor att utbetalas med 20 milj. kronor under tre på varandra följande år. Det investeringsanslag på 20 milj. kronor som begäres är sålunda endast ett fullföljande av fjolårets beslut. Något yrkande på denna punkt kan således inte framställas.

Jag vill emellertid i anslutning till årets hemställan anföra följande. I propositionen uppges att bolaget »låtit anstå» med planen på att i Piteå uppföra anläggningar för framställning av sulfatmassa och halvskemisk massa. I stället har man nu under uppförande en anläggning för enbart sulfatmassa upp till den angivna kapaciteten av 110 000 ton per år. Denna ändring i dispositionerna framstår som i och för sig ändamålsenlig och ligger i linje med uttalanden från vårt håll i fjolårets motion i ämnet, nämligen att det är eftersträvansvärt att åstadkomma så stora enheter som möjligt, när det gäller industrier av detta slag. Fortfarande kan man dock vidhålla att det riktigaste hade varit att i ett utbyggnadsprogram av detta slag bygga ut kapaciteten i redan befintliga industrier. Något gehör för denna tanke, som dock omfattas av så gott som all expertis på detta område, stod i fjol inte att få.

Den nu genomförda ändringen av anläggningarnas karaktär visar emellertid att de i fjol framlagda kalkylerna i hög grad hade improvisationens prägel. De hade till utgångspunkt de då föreliggande konjunkturmässiga omständigheterna, som här inte närmare behöver beröras. Det torde allmänt kunna sägas att en långsiktig och framsynt planering av kostnadskrävande industri-anläggningar inte bör ske utifrån alltför lösa premisser och utan noggranna överväganden.

I detta sammanhang förtjänar en omständighet att särskilt framdragas. I slutet av 1952 erhöll järnvägsstyrelsen i uppdrag att utreda möjligheterna för anläggande av en järnvägsförbindelse från Kalix municipalsamhälle fram till anslutning med statsbanenätet. En sådan anläggning ansåg sig järnvägssty-

relsen inte kunna tillstyrka. Sedermera undersöktes emellertid möjligheterna till anläggande av ett s. k. industrispår från Karlsborgs bruk över Kalix fram till Morjärv. Beslut om anläggande av en sådan bana fattades av 1956 års riksdag (statsutskottets utlåtande nr 151/1956). I den proposition, som framlades i denna fråga, anförde departementschefen att en godsspåranläggning av denna typ inte i dåvarande läge kunde anses järnvägsekonomiskt berättigad. Inte ens om den i järnvägsstyrelsens kalkyl redovisade gynnsammaste transportvolym kunde komma att vara för handen, skulle någon nämnvärd förräntning av det nedlagda kapitalet komma till stånd. Enligt departementschefens mening finge emellertid de järnvägsekonomiska och företagsekonomiska synpunkterna i detta fall vägas emot de allmänt samhällsekonomiska, varvid sysselsättningsfrågorna under anläggningstiden spelade en väsentlig roll. För framtiden skulle emellertid, enligt departementschefen, den färdigställda anläggningen »verka som ett incitament till en ökning av den industriella rörelsen» i dessa trakter.

Anläggningskostnaden beräknades i den dåvarande prisnivån uppgå till mellan 25 och 30 miljoner kronor. Vad godsspårets driftsekonomi beträffade ansågs det vara avgörande »vilka transportuppdrag, som kan erhållas från Statens skogsindustrier samt vilka särskilda bidrag till spåret bolaget vill lämna utöver vanliga kommersiella järnvägsfrakter». Det meddelades dock i detta sammanhang att Statens skogsindustrier avvisat tanken på att bidra till anläggningskostnaderna. Däremot hade bolaget »ställt i utsikt att för en tioårsperiod efter spårets drifttagande garantera en viss årlig transportkvantitet eller, i händelse denna icke skulle uppnås, erlægga bidrag till täckning av driftskostnaderna i proportion till den viktmängd, varmed den garanterade kvantiteten underskrides».

Anläggningsarbetena har nu framskridit så långt att banläggningen beräknas ske 1961. Ehuru banan tillkommit av särskilda skäl och betecknades som en »specialbana», var dock tanken på en utökning av industriverksamheten i Karlsborgsområdet ett av de bärande motiven till anläggningen. Skulle dessa statliga investeringar liksom de utfästelser Statens skogsindustrier gjort i samband härmed ha innefattats i de kalkyler man gjorde i föl när det gällde att ta ställning till en utökning av industriernas kapacitet, borde detta ha varit ännu ett motiv för att lägga utbyggnaden i Karlsborgsområdet i stället för i Piteåområdet. Så skedde emellertid inte.

En av de förutsättningar, som gavs en framträdande plats i samband med fjolårets beslut om utbyggnad av bolagets industrikapacitet var det då framräknade virkesöverskottet i Norrbotten. Kalkylerna var i viss mån teoretiska, och på experthåll var man ingalunda ense om att de i sin helhet var reella eller realiserbara. Det beräknade virkesöverskottet ansågs emellertid helt stå till förfogande för de nya anläggningar, som planerades. Härvid bortsåg man från redan befintliga industriers ökade behov av råvara. Det kunde konstateras

ras, att någon önskan att vid planläggningen etablera närmare samarbete med enskilda industrier i fråga om dispositioner om kapacitetsutrymme och råvarutillgång inte fanns. Detta påtalades också från vårt håll med beklagande och dessa omständigheter kvarstår alltjämt.

Med hänsyn härtill krävdes i fjolårets motion från vårt håll att det måtte komma till stånd en långsiktig utredning om såväl råvaruproblemen som de industriella utvecklingsmöjligheterna på skogsindustriens område i övre Norrland. Man skulle härmed enligt vår mening för framtiden på ett samhällsekonomiskt lyckligare sätt kunna utnyttja de samlade resurserna. Såväl statlig som enskild industri har här sammanfallande intressen. Sedan fjolårets beslut fattades, har vårt land anslutit sig till en större europeisk marknad, som kommer att ställa nya krav på såväl produktionsinriktning som ekonomisk struktur och därför förefaller nu kravet på en utredning av detta slag såsom ännu mera berättigat.

I årets statsverksproposition anges bolagets kortfristiga skulder per den 31/12 1958 till 143 milj. kronor. Under 1959 säges en lättnad ha inträffat dels genom lagerminskning och dels genom att kortfristiga skulder omvandlats till långfristiga. Det anges att de långfristiga skulderna, som vid slutet av 1958 uppgick till 169 milj. kronor, ökat med 30 milj. kronor, medan de kortfristiga minskat i motsvarande grad. Den långfristiga skuldsättningen uppgår sålunda till nära 200 milj. kronor. Bolagets totala skuldsättning torde alltså av utlandet att döma inte ha minskat i någon nämnvärd grad.

De utländska skulderna, som var föremål för riksdagens särskilda uppmärksamhet vid behandlingen av proposition nr 117 vid 1957 års riksdag, säges dock ha »minskat avsevärt». Någon exakt redovisning på denna punkt finns inte. Det förtjänar emellertid att erinras om att finansministern 1957 uttalade att just denna skuldsättning var besvärande. De medel, som då ställdes till bolagets förfogande, skulle i första hand gå till nedbringande av de kortfristiga skulderna, främst de utländska. Handelsministern meddelade emellertid följande år i svar på en interpellation att de utländska skulderna skulle avbetalas årsvis efter en uppjord plan. Det måste understrykas att det alltjämt framstår som besvärande att ett svenskt statligt bolag har lånetransaktioner av detta slag med utlandet. I realiteten innebär detta att svenska staten har en skuld till utländska långgivare och att denna skuld amorteras i smärre poster på grund av likviditetssvårigheter.

I detta sammanhang förtjänar det också att påpekas, att riksdagen under lång tid så gott som varje år haft att ta befattning med det statliga skogsbolaget, eftersom det så gott som årligen ställs krav på kapitalmedel i ena eller andra formen. Riksdagen saknar emellertid reella möjligheter till bedömning av bolagets ställning på det sätt som borde vara förutsättningen för handläggning av dylika ärenden. De redovisningar som lämnas via propositionerna är i regel knapphändiga. Riksdagens revisorer saknar alltjämt möjlighet till in-

syn, och detta gäller också den enskilde riksdagsmannen. Detta förhållande accentueras ytterligare sedan för någon tid sedan genom en regeringens åtgärd alla handlingar beträffande de statliga bolagen belagts med sekretesskydd även i de fall de föreligger i departement eller ämbetsverk.

Av tillgängliga uppgifter i den nu föreliggande propositionen framgår det, att någon i verklig mening reell förbättring av bolagets ekonomi sannolikt inte inträffat. De i fjol i vår motion framförda kraven på en genomgripande sanering av bolagets ekonomi kvarstår alltjämt. En sådan sanering kan inte uppnås på det sättet, att nytt kapital ideligen tillföres bolaget utan bestämda krav på att bolagets ekonomiska struktur genomgår en omvandling. Det torde vara önskvärt att mindre lönsamma enheter avvecklas och att bolaget strävar mot en mera samlad produktionsinriktning. Med hänsyn härtill är det sålunda alltjämt nödvändigt att bolaget blir föremål för en genomgripande ekonomisk översyn med biträde av fristående expertis.

Med hänvisning till var här anförts hemställer jag sålunda,

att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om att åtgärder vidtas för en översyn av Statens skogsindustriers ekonomiska ställning och att denna översyn göres med biträde av fristående expertis, samt

att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om en allsidig och långsiktig utredning av råvarutillgångar och industriella utvecklingsmöjligheter för skogsindustrien i övre Norrland.

Stockholm den 22 januari 1960

Ragnhild Sandström